

Education and Science of Ukraine: «On Approval of the Regulations on Speech Therapy Points of the Education System», «On Improving Speech Therapy for Children in Treatment and Prevention Facilities», «On Creating Conditions for Ensuring the Right to Education of Individuals with disabilities», «On approval of measures for the introduction of inclusive education in preschool and general education institutions for the period up to 2015», «On the resource center for the support of inclusive education». Also, the main goal and directions of the modern system of providing speech-correction-development services for teens with speech defects are determined. It is emphasized on the interrelated directions of this system, namely: diagnostic, corrective-developing, advisory and informational and educational. The main tasks of each of the areas are listed, their content is disclosed in providing qualified speech therapist services for adolescents in the conditions of speech therapy offices based on educational institutions. The content of the concept of «correctional development services», requirements for their qualitative provision for adolescents with special educational needs in the conditions of educational establishments is expounded.

Keywords: teenager, speech impairment, special educational needs, integration, correction-development services, speech therapy, speech personality, speech competence.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.07

УДК: 376.36:81'23

Двіжона В. М., valen.tina79@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблематика вивчення математики молодшими школярами з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання. Проаналізовано причини виникнення труднощів у молодших школярів із мовленнєвими порушеннями при формуванні математичних понять, суджень та елементарних доведень. Обґрунтовано необхідність удосконалення методів, форм та засобів при вивченні предмету математики як однієї з ключових освітніх галузей в умовах інклюзивного навчання. Визначені основні напрямки роботи вчителя щодо запобігання та подолання труднощів у засвоєнні молодшими школярами з мовленнєвими порушеннями математичних знань, умінь та навичок. Окреслено основні шляхи для пошуку ефективних стимулювальних технологій щодо вивчення математики молодшими школярами з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

Ключові слова: мотивація, молодші школярі, порушення мовлення, математика, інклюзивне навчання.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку національної школи в Україні характеризується впровадженням освітньої реформи практично в усі освітні галузі, пошуками нових шляхів удосконалення якості початкової освіти, визначенням інклюзивного навчання як одного з пріоритетних напрямків розвитку державної політики в цій сфері.

Беручи до уваги, що одним з основних завдань початкової ланки освіти є формування математичної компетентності (виявлення простих математичних залежностей у навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини), проблема формування позитивної мотивації до вивчення математики в умовах інклюзивного навчання є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Серед дослідників, що займалися вивченням пізнавального розвитку дітей із мовленнєвою патологією, можна назвати таких учених, як Л.Цветкова [8], О.Мастюкова [7], різні види сприйняття та особливості пам'яті вивчали О.Усанова [9], увагу та своєрідність різних форм мислення досліджували І.Власенко [10], Г.Гуровець [11], пізнавальна активність та особливості формування мотивації репрезентовані в дослідженнях С.Коноплястої, Т.Сак [5], М.Шеремет [11].

Дослідженням щодо особливостей засвоєння математичних понять дітьми з особливими потребами, пошуком ефективних методик, що забезпечать успішне вивчення цієї дисципліни в школі, свої роботи присвятили ряд вітчизняних та закордонних науковців: Е.Гроза [13], Н.Гаврилова [2], В.Тарасун [14], Пумпутіс Ю.Ю [19], С.Чінн [20].

Так, зокрема, дослідження Н. Гаврилової доводять, що математика як навчальний предмет містить всі необхідні передумови для розвитку пізнавальних можливостей учнів, формування у них умінь узагальнювати причини однорідних явищ і в той же час умінь використовувати ці узагальнення для пояснення нових явищ того ж порядку, що вже їм відомі.

Предметом дослідження К. Ардобацької було питання корекційно-розвивального впливу дидактичних ігор на формування в учнів 1 класу дочислових кількісних уявлень, від чого залежить опанування натуральним рядом чисел та лічильною діяльністю. В ході дослідження була розроблена система дидактичних ігор навчально-розвивального змісту. В результаті експерименту доведено навчальну та корекційно-розвивальну ефективність дидактичних ігор як одного з ефективних засобів активізації розумового розвитку учнів [12].

Значення і прийоми розвитку позитивної мотивації в процесі вивчення математики переконливо показані в дослідженнях Ю. Пумпутіса, який прийшов до висновків, що коли дії учнів мотивовані, коли вони можуть отримати на уроці математики знання застосувати в своїй побутовій або трудовій діяльності, то і якість засвоєного матеріалу зростає.

В дослідженнях В. Синьова, М. Шеремет, Л. Руденко, Д. Шульженко в галузі впровадження інклюзивної освіти відмічається, що коли недоліки освітнього процесу долають, для дитини відкривається пізнавальний, діяльнісний, змістовний світ життя, а сам інклюзивний процес стає підґрунтям для психологічної корекції порушень особистісного розвитку дитини, розуміння її проблем з боку оточуючих її людей [16].

Визначення та обґрунтування організаційно-педагогічних умов, розробка функціональної моделі інтегрованого супроводу дітей з особливими освітніми потребами як на рівні окремих дітей, так і на рівні інклюзивного навчального закладу з урахуванням основних підходів до здійснення такого супроводу; випрацювання основних стратегій навчання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії, основних форм для реалізації ідей особистісно орієнтованого навчання – предмет наукових досліджень Н. Софій, Д. Мітчела та Д. Ендрюса [17,18,21].

Аналіз наукових праць, психолого-педагогічної та методичної літератури засвідчує, що незважаючи на наявність широкого кола досліджень у цій галузі, питання включення учнів із мовленнєвими порушеннями в навчальний процес залишається актуальним.

Мета статті – вивчення способів формування позитивної мотивації до вивчення математики у молодших школярів із мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

Виклад основного матеріалу. Освітня галузь «Математика» в початкових класах (1-4 класи) ставить за мету перш за все різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- формування в учнів розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу;
- формування у дітей досвіду використання математичних знань та способів дій для розв'язування навчальних і практичних задач повсякденного життя;
- розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей;
- формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач.

У процесі формування математичних понять у молодших школярів на засадах компетентнісного підходу слід звернути увагу на те, що рівень їхнього засвоєння визначається не тільки повнотою розкриття змісту або формулювання означення, а й умінням правильно оперувати поняттями, тобто підводити під них нові об'єкти, бачити узагальнені істотні ознаки поняття в нових умовах. Для міцного й осмисленого засвоєння знань дуже важливо ознайомлювати школярів не лише з одиничними поняттями, а й їхніми групами, класами, розкривати зв'язки підпорядкування.

Також важливо пам'ятати, що для формування математичних понять (і не тільки математичних) задіюються наші органи чуттів, адже про розмаїття навколишнього світу (кольори, температуру,

величину предметів) ми дізнаємося саме за їхньою допомогою.

Відчуття – це найпростіший психічний процес відображення різних властивостей предметів та явищ об'єктивного світу, що виникає за їхнього безпосереднього впливу на органи чуття. Розвиток відчуттів тісно пов'язаний із розвитком мовлення. Дані про розвиток відчуттів у дітей із порушенням мовлення свідчать про добру розвиненість до розрізнення кольорів. Учні знають основні кольори, однак опанування назвами відтінків кольорів відстає в часі. Швидкість сприймання у дітей із порушенням мовлення менша, ніж у дітей із нормою розвитку, і ще більше уповільнюється, коли є будь-яке відхилення від оптимальних умов сприйняття: погана освітленість; обертання предмета під незвичним кутом; розміщення поряд інших аналогічних предметів; часте змінювання сигналів (об'єктів); одночасне демонстрування декількох сигналів. У дітей виникають труднощі під час диференціювання понять «праворуч» і «ліворуч», якщо потрібно позначити місцезнаходження об'єктів. Наслідками порушень просторового сприймання є стійкі розлади писемного мовлення (дислексія та дисграфія), порушення лічби.

Важливим пізнавальним процесом при формуванні математичних понять є увага.

Увага дітей із мовленнєвим недорозвитком характеризується низкою особливостей: нестійкістю, більш низьким рівнем показників довільної уваги, труднощами у плануванні своїх дій. Діти з труднощами зосереджують увагу на аналізі умов, пошуку різних способів і засобів для вирішення задач. Дітям із патологією мовлення набагато важче зосередити увагу на виконанні завдання в умовах словесної інструкції, ніж в умовах зорової [1].

Обсяг уваги визначається кількістю об'єктів, які сприймаються одночасно. Основною умовою розширення обсягу уваги є формування уміння групувати, систематизувати, об'єднувати за сутністю матеріал, що сприймається.

Згідно з дослідженнями С. Коноплястої, Т. Сак [5], А. Корнева [15] увага дітей із порушенням мовлення має такі особливості:

1) зменшення стійкості, концентрації уваги внаслідок загальної втоми. У дітей у процесі цілеспрямованої діяльності стійкість уваги швидко знижується;

2) неадекватні коливання уваги без будь-якої причини. Це може бути наслідком незрілості нервової системи;

3) генералізованість і селективність уваги виявляється у неспроможності дітей зосередитися на розв'язанні завдання.

Більшість дітей із порушенням мовлення не можуть зосередитися і підтримувати нормальний рівень уваги протягом тривалого часу. Зміна звичних умов зумовлює нестійкість діяльності, втрату уваги [5].

У дітей із порушеннями мовлення у дошкільному віці й на початку шкільного навчання має місце знижений обсяг усіх видів пам'яті, порівняно з нормою. Протягом навчання у початковій школі ці показники поліпшуються, однак слухомовленнєва пам'ять не досягає норми. З'ясовано, що рівень слухової пам'яті безпосередньо пов'язаний із мовленнєвим розвитком: чим гірше мовлення, тим гірша слухова пам'ять. Такий чинник зумовлює зменшення функції слухової пам'яті. У переважній більшості молодших школярів із порушенням мовлення зорова пам'ять перебуває в межах норми. Продуктивність запам'ятовування залежить від форми подання матеріалу. Діти з порушенням мовлення краще запам'ятовують наочний матеріал [1].

За результатами досліджень Н. В. Гаврилової [2], причинами труднощів в оволодінні програмовим математичним матеріалом в учнів із порушенням мовленнєвого розвитку є: недорозвиток у них сенсомоторної функції мовлення, недостатня міцність запам'ятовування слухомовленнєвих стимулів, а також недостатня сформованість таких операцій мислення, як порівняння й умовивід.

Н. Гаврилова на основі застосування різних підходів для оцінювання математичних знань (якісного, рівневого та поелементарного) констатувала, що 34% молодших школярів із порушеннями мовлення опанували знаннями та вміннями з цієї дисципліни переважно на пасивно-репродуктивному рівні, на репродуктивному – 52% і лише 14% учнів оволоділи програмовим матеріалом на репродуктивно-продуктивному рівні. Найвищого, продуктивного рівня засвоєння математичних понять у цих дітей виявлено не було. Було встановлено, що учні з мовленнєвими порушеннями оволодівали

знаннями з цієї дисципліни нерівномірно, оскільки в переважній більшості з них рівень засвоєння знань з різних тем міг коливатися від пасивно-репродуктивного до репродуктивно-продуктивного рівня. Разом з тим узагальнення результатів констатуючого експерименту показало, що значна кількість учнів з порушеннями мовлення мали серйозні труднощі у засвоєнні програмового матеріалу з математики [2].

Отже, діти з порушенням мовлення потребують створення оптимальних умов, систематичної підтримки для вивчення математики як компонента освітньої програми початкової школи. Саме такою є модель інклюзивної освіти.

Інклюзивна освіта (інклюзія – inclusion (англ.) – залучення) передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання (у разі потреби) відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом [3].

Важливими кроками при побудові інклюзивної освітньої моделі є: адаптація та модифікація освітнього середовища, установлення чітких правил, планування часу, індивідуалізація освітнього процесу (розробка індивідуальної програми навчання).

Математика є одним із предметів, який викликає значні труднощі при вивченні у дітей із мовленнєвими порушеннями.

Завдання сучасного вчителя полягає не тільки в тому, щоб забезпечити засвоєння маленькими школярами необхідних знань і вмій, а ще й зробити урок цікавим, підібрати такі методи, прийоми та організаційні форми навчання, що активізують пізнавальну діяльність, формують необхідні в сучасному житті математичні компетенції. Необхідно підтримувати зацікавленість до вивчення математики в молодшого школяра не тільки від уроку до уроку а ще й під час уроку. І неважливо – стандартний це урок чи ні, він повинен бути робочим і цікавим, а на цікавому уроці працює кожен учень. Для цього необхідно використовувати різні методи та форми (наочні, практичні). У разі, коли за своїм станом учень не в змозі працювати самостійно, на допомогу приходить асистент учителя.

Для запобігання швидкій втомлюваності необхідно переключати увагу учнів з одного виду діяльності на інший, урізноманітнювати такі види завдань.

Для підтримки в учнів позитивної мотивації варто застосовувати ігрові моменти, під час яких можна повторити вже здобуті знання та пов'язати їх із новими. Позитивні емоції, які виникають під час гри, активізують пізнавальну діяльність дитини. Це, наприклад, можуть бути такі математичні ігри для сенсорного розвитку:

1. Гра «Чарівний мішечок». Матеріали: мішечок, дрібні іграшки (більше 10 штук).

Хід гри. У мішечок поміщається більше 10 дрібних іграшок. Учня пропонують на дотик відрахувати кількість іграшок, відповідно до того, яку цифру покаже вчитель чи скільки разів він плесне в долоні.

2. Гра «Добери фігури за величиною». Матеріали: геометричні фігури (квадрати, прямокутники, круги, трикутники) різних розмірів або картки із зображеннями геометричних фігур тощо.

Хід гри. Учитель пропонує учням обрати один вид фігур і поділити їх на 2 або 3 групи за розмірами. Найкраще, коли всі учні можуть брати участь у грі [4].

Для самостійної роботи учнів із мовленнєвими порушеннями можна використовувати картки з індивідуальними завданнями, для складання яких враховується рівень знань учня, його можливості відповідно до індивідуальної програми розвитку. Така форма роботи не створює стресову ситуацію для учня, а навпаки, дає йому змогу реалізувати власний потенціал.

При побудові індивідуального підходу в навчанні для дітей із мовленнєвими вадами на уроці математики, окрім врахування особливостей розвитку дитини, потрібно дотримуватися рекомендацій фахівців інклюзивно-ресурсних центрів. Це, наприклад, проведення фізкультхвилинок з елементами артикуляційної гімнастики як своєрідної форми навчання, спрямованої на подолання мовних труднощів під час навчально-виховного процесу, та пальчикової гімнастики для відпрацювання математичних правил в ігровій формі.

Дуже важливим аспектом у формуванні позитивної мотивації до вивчення математики для дітей

із мовленнєвими вадами є підбір наочних матеріалів для кожного уроку.

Підвищити зацікавленість до вивчення математики в інклюзивних класах, де навчаються діти з порушенням мовленнєвого розвитку, можна шляхом використання на уроках комп'ютерних та мультимедійних ресурсів. Це значно розширює простір для реалізації можливостей кожної дитини, робить навчання успішним і комфортним, особистісно орієнтованим та оптимізує навчальний процес. Використання ІКТ готує учнів до життя в умовах інформаційного суспільства, яке постійно змінюється: розвиває мислення, комунікаційні здібності, формує вміння приймати оптимальне рішення, підвищує рівень інформаційної культури.

Однією з можливостей формування позитивного ставлення до уроків математики є використання методу проектів, який є цікавим на кожному етапі (від вибору теми до етапу підведення підсумків) та дає можливість учневі працювати як самостійно, так і в умовах групи.

Проектна технологія – одна з інноваційних технологій навчання і виховання, яка забезпечує формування основних компетенцій учня (соціальної, комунікаційної, інформаційної).

Ще одним із прийомів, спрямованих на формування позитивного ставлення до уроків математики, є конструювання. Це ефективний спосіб корекції просторового сприймання дітей із порушенням мовлення. Під час складання предмета діти встановлюють зв'язок між цілим і частинами, усвідомлюють можливість поділу його на частини, а потім знову створення єдиного цілого, що має надзвичайно важливе значення для корекційного розвитку просторового аналізу та синтезу.

Діти швидше засвоюють інформацію про величину, якщо їх активно залучати до різних видів конструювання: за зразком, планом, до довільного конструювання. У процесі складання розрізаних картинок, фігур, геометричної мозаїки, конструкцій із різного будівельного матеріалу учні аналізують форму предметів, порівнюють їх між собою за зразком, співвідносять частини предметів, величини шляхом накладання і прикладання, використовують умовні позначення.

Під час вивчення математики важливо здійснювати систематичне включення учнів у практичну діяльність, яка вимагає використання набутих знань:

- виконання завдання у життєвих ситуаціях (визначення висоти будинку, відстаней, вимірювання периметрів, грошові розрахунки, вимірювання ваги тощо);
- виконання завдання різними способами, вибір раціонального;
- стимулювання поєднувати практичні дії зі словом.

Важливу роль для підвищення зацікавленості до вивчення математики в інклюзивних класах відіграє заохочення і підтримка.

Заохочення і підтримка учнів із мовленнєвими порушеннями має містити стимулювально-мотиваційний компонент, який покликаний розвивати прагнення поліпшувати свої результати, формує позитивні мотиви навчання. Не мають оцінюватися особистісні якості дитини, її пізнавальні процеси (увага, сприймання, пам'ять, мислення), темп роботи, інакше кажучи, оцінюється виконана робота, а не її виконавець. Тому під час оцінювання важливо формувати у дитини розуміння: оцінюється те, що вона зробила, а не її особистість. Це потрібно підкреслювати не лише в розгорнутому словесному оцінюванні, а й у лаконічних висловлюваннях. Наприклад, «я задоволена тим, як ти написав», «я не задоволена, що ти не розв'язав задачу», краще, ніж «молодець», «я тобою не задоволена». У першому випадку оцінюється те, що виконав учень, а в другому – його особистість. Учень має розглядати оцінку як показник рівня його знань і вмінь, розуміти, що оцінюються його конкретні дії. Треба застосовувати такі прийоми оцінювання, що, з одного боку, дають можливість зафіксувати індивідуальне досягнення кожної дитини, а з іншого – не провокують учителя порівнювати успіхи дітей між собою. Ось чому, оцінюючи знання, уміння й навички учня, не слід вдаватися до заміників балів: «зірочок», «білочок», «черепашок» тощо. Недопустимо вивішувати у класі «Екран успішності», у якому порівнюються досягнення учнів між собою [6].

Запобігання та подолання труднощів у засвоєнні молодшими школярами з мовленнєвими порушеннями математичних знань, умінь та навичок значною мірою забезпечує комплексний підхід до організації викладання математики, у якому враховується:

- 1) логіка засвоєння учнями з мовленнєвими порушеннями математичного матеріалу, що зумовлюється виявленими особливостями оволодіння ними знаннями з цієї дисципліни;

2) адекватність вибору корекційно-превентивних засобів, спрямованих на розвиток тих процесів, функцій та операцій пізнавальної діяльності, які сприяють опануванню учнями конкретних видів знань;

3) застосування прийомів і методів навчання, що активізують у дітей із мовленнєвими порушеннями достатньо зрілі процеси та функції пізнавальної діяльності й визначають оптимальний обсяг вербального матеріалу, що в кінцевому результаті веде до покращення розуміння ними навчального матеріалу та переведення їх із зовнішнього у внутрішній план [2].

Вимагає адаптації і сама діяльність вчителя на уроці. Слід звернути увагу на такі її напрямки:

1. Аналіз і відбір навчального матеріалу, який стає предметом вивчення на уроці – для забезпечення високого рівня мотивації на кожному етапі уроку.

2. Вибір таких форм організації діяльності учнів на уроці, які забезпечать включення школяра в освітній процес та у взаємодію з однолітками.

3. Вибір і реалізація технологічних прийомів, адекватних можливостям учнів.

4. Використання різноманітного дидактичного матеріалу для організації різних видів діяльності.

Таким чином, можна сказати, що оволодіння математичними знаннями учнями з порушеннями мовлення веде не тільки до формування необхідних життєвих компетентностей, а ще й відіграє важливу корекційно-розвивальну роль.

Висновки. Постійний пошук ефективних технологій у навчанні в умовах інклюзивного середовища (добір відповідних наочних та дидактичних матеріалів з урахуванням індивідуальних потреб «особливих» учнів, підбір форм та методів проведення уроків), урахування особливостей розвитку учня з мовленнєвими порушеннями («ставка» на «сильні» сторони особистості дитини, врахування зони найближчого розвитку), цілеспрямована, різнобічна та творча робота вчителя на уроці математики, залучення особистого досвіду та раніше отриманих учнями знань, застосування отриманих математичних знань у повсякденному житті, підтримка в учнів впевненості в своїх силах – саме ці складові навчального процесу дають можливість сформувати в молодшого школяра з мовленнєвими порушеннями позитивне ставлення до процесу оволодіння математичними знаннями.

Потребують подальшого дослідження особливості формування математичних понять на засадах компетентнісного підходу в молодшій школі, а також розробка завдань для виявлення рівнів сформованості математичних понять в учнів із мовленнєвими порушеннями.

Список використаних джерел

1. Пахомова, Н.Г., Кононова, М.М. Спеціальна психологія: навчальний посібник. П. : «АСМІ». 2015. 357 с.
2. Гаврилова, Н.В. Особливості засвоєння математичних знань молодшими школярами з порушенням мовленнєвого розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук із спец. психології : 19.00.08. К. 2004.
3. Колупасва, А.А. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. К.: «А.С.К.». 2011. 308 с.
4. Прокопенко, А.С., Ласточкина, О.В. Використання математичних ігор для сенсорного розвитку молодших школярів із мовленнєвими порушеннями. Матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. 2017. С.34-48.
5. Конопляста, С.Ю., Сак, Т.В. Логопсихологія: навчальний посібник. К.: «Знання». 2012. 293 с.
6. Сак, Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2011.168 с.
7. Мастюкова, Е. М. О нарушениях гностических функций у учащихся с тяжелыми расстройствами речи. М.: «Дефектология». 1976. № 1.
8. Цветкова, Л.С. Мозг и интеллект. М.: «Просвещение». 1995. 304 с.
9. Усанова, О.Н. Специальная психология. СПб: «Питер». 2006. 400 с.
10. Власенко, И.Т. Особенности словесного мышления взрослых и детей с нарушениями речи. М.: «Педагогика». 1990. 183 с.
11. Шеремет, М.К. Логопедія. К: «Слово». 2014. 672 с.
12. Ардобацька, К.І. Забезпечення корекційно-розвивальної спрямованості навчання дітей з обмеженими розумовими можливостями на уроках математики. К: «Педагогічна преса». 2006. С.16-19.
13. Гроза, Е.П. Психологічні передумови засвоєння математичних знань глухими учнями в процесі предметно-практичної діяльності. Питання дефектології. Збірник №9. 1974.

14. **Тарасун, В.В.** Концепція державного стандарту освіти учнів з порушеннями мовленнєвого розвитку. Дефектологія. Науково методичний журнал. № 2. 2000. С. 2-10.
15. **Корнев, А.Н.** Основы логопатологии детского возраста: клинические и психологические аспекты. СПб: «Речь». 2006. 380 с.
16. **Синьов, В.М., Шеремет, М.К., Руденко, Л.М., Шульженко Д.І.** Освітньо-психологічна інтеграція школярів із психофізичними порушеннями в сучасних умовах України. Науковий часопис. № 7. 2016.
17. **Софій, Н. З.** Демократична освіта – освіта без упереджень та стереотипів. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний посібник. К: «Контекст». 2000. 336 с.
18. **Митчел, Д.** Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования. М: «Перспектива» 2011. 142 с.
19. **Пумпутіс, Ю.Ю.** О воспитании интереса к математике у школьников с умственной отсталостью. Дефектология. № 4. 1975. С. 66-70.
20. **Cninn, S.** The trouble with mats: a practical guide to helping learners with numeracy difficulties. NY. 2004. 180 p.
21. **Andrews, J.** The inclusive classroom: Educating exceptional children. N. 2000. 561 p.

References

1. **Pahomova, N.G., Kononova, M.M.** Special'na psychologiya: navchalny posibnyk. P.: «ASMI». 2015. 357 s. [in Ukrainian].
2. **Gavrylova, N.V.** Osoblyvosti zasvoyennya matematychnykh znan` molodshymy shkolyaramy z porushennyam movlennyyevogo rozvytku: dys. kand. psych. nauk. K. 19.00.08. K. 2004. [in Ukrainian].
3. **Kolupayeva, A.A.** Osnovy inklyuzyvnoy osvity. Navchalno-metodychny posibnyk. K.: «A.S.K.». 2011. 308 s. [in Ukrainian].
4. **Prokopenko, A.S., Lastochkina, O.V.** Vykorystannya matematychnykh igor dlya sensorного rozvytku molodshykh shkolyariv iz movlennyyevymy porushennyamy. Materialy VII Vseukrayins'koyi zaochnoyi naukovy praktychnoyi konferencyi. S.: «FOP Cz`oma S.P.». 2017. [in Ukrainian].
5. **Konoplyasta, S.Y., Sak T.V.** Logopsychologiya: navchalnyj posibnyk. K.: «Znannya». 2012. 293 s. [in Ukrainian].
6. **Sak, T.V.** Indyvidualne ocynuyannya navchalnykh dosyaghen` uchniv z osoblyvymy osvitynymi potrebamy v inklyuzyvnomu klasi: navchalnyj kurs ta naukovy-metodychnyj posibnyk. K.:TOV «Vydavnychyj dim «Pleyady». 2011.168 s. [in Ukrainian].
7. **Mastyukova, E. M.** O narusheniyax gnosty`chesky`x funkcy`j u uchashhy`xsysa s tyazhelymy` rasstrojstvamy` rechy`. M.: «Defektology`ya». 1976. № 1. [in Russian].
8. **Czvetkova, L.S.** Mozg i intellekt. M.: «Prosveshhenny`e».1995. 304 s. [in Russian].
9. **Usanova, O.N.** Specyal'naya psychologiya. SPb: «Pyter». 2006. 400 s. [in Russian].
10. **Vlasenko, Y.T.** Osobennosti slovesnogo myshleniya vzroslykh i detej s narusheniyami rechii. M.: «Pedagogyka». 1990. 183 s. [in Russian].
11. **Sheremet, M.K.** Logopediya. K: «Slovo». 2014. 672 s. [in Ukrainian].
12. **Androbacz`ka, K.I.** Zabezpechennya korekcyjno-rozvyvalnoy spryamovanosti navchannya ditej z obmezhenymy rozumovymy mozhlyvostyamy na urokax matematyky. K: «Pedagogichna presa». 2006. S.16-19. [in Ukrainian].
13. **Groza, E.P.** Psychologichni peredumovy zasvoyennya matematychnykh znan` gluhymy uchnyamy v procesi predmetno-praktychnoy diyalnosti. Pytannya defektologiyi. Zbirnyk № 9. 1974. [in Ukrainian].
14. **Tarasun, V.V.** Konceptiya derzhavnogo standartu osvity uchniv z porushennyamy movlennyyevogo rozvytku. Defektologiya. Naukovy metodychnyj zhurnal. № 2. 2000. S. 2-10. [in Ukrainian].
15. **Kornev, A.N.** Osnovy logopatologyy detskogo vozrasta: klynycheskye y psychologycheskye aspekty. SPb: «Rech». 2006. 380 s. [in Russian].
16. **Syn`ov, V.M., Sheremet, M.K., Rudenko, L.M., Shul`zhenko D.I.** Osvitn`o-psychologichna integraciya shkolyariv iz psychofizychnymy porushennyamy v suchasnykh umovach Ukrayiny. Naukovy chasopys. № 7. 2016. [in Ukrainian].
17. **Sofij, N. Z.** Demokratychna osvita – osvita bez uperedzhen` ta stereotypiv. Kroky do kompetentnosti ta integraciyi v suspilstvo: naukovy-metodychnyj posibnyk. K: «Kontekst». 2000. 336 s. [in Ukrainian].
18. **Mytchel, D.** Эффективные педагогические технологии специального y ynklyuzyvного obrazovanya. M: «Perspektyva» 2011. 142 s. [in Russian].
19. **Pumputis, Y.Y.** O vospytanyu ynterеса k matematyke u shkol`nykov s umstvennoj otstalostyu. Defektologya. № 4. 1975. S. 66-70. [in Russian].
20. **Cninn, S.** The trouble with mats: a practical guide to helping learners with numeracy difficulties. NY. 2004. 180 p. [in English].
21. **Andrews, J.** The inclusive classroom: Educating exceptional children. N. 2000. 561 p. [in English].

школьників з речевими порушеннями в умовах інклюзивного навчання

В статті розглядається проблематика вивчення математики молодшими школярами з речевими порушеннями в умовах інклюзивного навчання. Проаналізовані причини виникнення складностей у молодших школярів з речевими порушеннями при формуванні математических понять, суджень і елементарних доказательств. Обґрунтована необхідність удосконалення методів, форм і засобів при вивченні предмету математики як однієї з ключових освітніх сфер в умовах інклюзивного навчання. Визначені основні напрями роботи вчителя, що стосуються запобігання та подолання труднощів у засвоєнні молодшими школярами з речевими порушеннями математических знань, умінь і навичок. Вказані основні шляхи для пошуку ефективних стимулюючих технологій в вивченні математики молодшими школярами з речевими порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

Ключеві слова: мотивація, молодші школярі, речеві порушення, математика, інклюзивне навчання.

Dvzhona V. M. Making positive motivation for learning maths of young learners with speech disorders in conditions of inclusive education

The problem of learning maths by young learners with speech disorders in conditions of inclusive learning is described in this article. The reasons of difficulties which are experienced by young learners with speech disorders while making mathematical statements, judgments and elementary arguments are analyzed. The necessity of improvement of the methods, forms and means during maths learning as one of key educational subjects in terms of inclusive education has been proven. Main directions of a teacher's work aimed on prevention and overcoming difficulties in absorbing Mathematical knowledge by young learners with speech disorders are identified. Main directions for researching effective and inspiring technologies for learning maths by younger learners with speech disorders in terms of inclusive education are outlined.

Key words: motivation, young learners, speech disorders, maths, inclusive education.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.08

УДК 376.923

Колодна Н.А., specynter@ukr.net

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ ПЛАНІВ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В УМОВАХ НРЦ «КРИШТАЛИК»

Дослідження присвячено розробці та апробації корекційної програми з формування життєвих планів у дітей з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру. В статті висвітлені методичні та теоретичні засади зазначеної програми. Основна мета створення програми полягала у визначенні основних умов і розробці методики формування життєвих планів в дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в процесі спеціально організованих корекційних занять та перевірки їх ефективності на базі навчально-реабілітаційних центрів і спеціальних загальноосвітніх шкіл. Запропоновано етапи проведення занять з формування життєвих планів та вмінь навчатися впродовж життя у дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, з порушеннями зору. Розкрито результати діагностики причин недорозвинення процесу планування у дітей з порушеннями зору. Визначено умови позитивного впливу корекційної програми на формування майбутніх планів у дітей з ООП.

Ключові слова: життєві плани, навчання впродовж життя, порушення зору, особливі освітні потреби, корекційна програма, дорадча служба.

Наразі одним із пріоритетних завдань Нової української школи є соціалізація осіб з особливими освітніми потребами. З метою подолання наслідків вимушеного виключення із соціальних груп за місцем проживання у наслідок військових дій та для задоволення освітніх потреб учнів з ООП, формування в них життєвих планів має розроблятися індивідуальна навчальна програма, відповідно до особливостей інтелектуального розвитку учня, його індивідуально-психологічних якостей. Тож якісна розробка та впровадження індивідуальної програми розвитку командою супроводу, члени якої володіють технологіями корекційно-педагогічної діяльності в умовах НРЦ, спеціального або інклюзивного освітнього середовища, є фактором подолання стресу та подальшої соціалізації та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Одним із напрямів програми